

Úskalí reklamací při dovozu a vývozu zboží*

Proces vytýkání vad dle Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

Naděžda Rozehnalová**

1. ÚVOD

Předpokladem uplatnění nároků vzniklých dodávkou zboží s vadami (faktickými či právními) je (obvykle) dodržení procesu vytýkání vad. Tento proces je národními právními řády upravován rozdílně. Komparativní literatura zná případy, kdy právní řády nevyžadují dodržení procesu vytýkání vad, příp. jej vyžadují jen ve styku obchodním. Jiné úpravy hovoří sice o nutnosti dodržení vytýkacího procesu, upravují jej však v různé míře podrobností. Zejména starší národní úpravy upravují jen základní rámec chování stran. Detailní ujednání přenechávají smlouvě či obchodním podmínkám.¹ Podrobná úprava, dohodnutá ve smlouvě a odpovídající konkrétním podmínkám transakce, je významná především ve styku mezinárodním. Stěty právních úprav (a tím i stěty představ stran o možných postupech), nejistoty v určení rozhodného právního řádu, a na druhé straně možnosti dané stranám upravit si samostatně tyto otázky, to vše umocňuje význam úpravy v samotné smlouvě. Samozřejmě, napomoci by mohly unifikované úpravy. Nicméně, ani v případech, kdy má být aplikována unifikovaná úprava, tj. v našem případě Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (vyhl. č. 160/1991 Sb.), se nevy-

hneme nutnosti smluvně zpřesnit či doplnit některá ustanovení, jejichž výklad může být v praxi národních soudů či rozhodčích soudů problematický (ve smyslu nejednotnosti). Samozřejmě, toto vše je nutné tam, kde máme zájem na procesu uchopitelném, říditelném a předvídatelném.

Cílem statí je analyzovat úpravu reklamace vad faktických ve výše uvedené úmluvě, upozornit na problémová místa v úpravě a doporučit praxi smluvní řešení rizik.

2. CHARAKTERISTIKA A APLIKACE VÍDEŇSKÉ ÚMLUVY

Základní údaje. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen Vídeňská úmluva nebo úmluva) byla přijata na Diplomatické konferenci konané ve dnech 10. 3.–11. 4. 1980 ve Vídni.² ČSFR ji podepsala v roce 1981 a ratifikovala v lednu 1990. Vstup v platnost pro ČR je datován 1. 4. 1991. Po zániku ČSFR uložila 30. 1. 1993 Česká republika listiny o sukcesi do práv a závazků ČSFR, a to s účinností od 1. 1. 1993. Aktuální stav smluvních států lze nalézt na internetové prezentaci komise OSN UNCITRAL.³

* Článek je zpracován v rámci projektu GA ČR č. 407/04/0062 s názvem „Současná vývojová fáze právní úpravy vnějších obchodních vztahů EU“.

** Prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc., Katedra mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ V. Westphalen, F., *Handbuch des Kaufvertragsrechts in den EG-Staaten*, Köln, 1992.

² K legislativní historii unifikací viz např. HONOLD, J., *Documentary History of the Uniform Law for International Sales*, Kluwer, The Haag, 1989. V české literatuře existuje řada statí věnovaných této úmluvě. Odkázat lze zejména na práce A. Kandy a L. Kopáče. Z monografických prací věnovaných přímo úmluvě lze připomenout Kanda, A., *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*, Praha, 1999.

³ Nejrychlejší způsob představuje návštěva www stránek této komise. Adresa: www.uncitral.org.

Jde o cca 64 států. Mezi nimi je většina členských států EU a další státy, odkud pocházejí z pohledu ČR významní obchodní partneři. I v případě, kdy smluvní partner nemá místo podnikání na území smluvního státu, lze si pro úpravu Vídeňskou úmluvu zvolit. Úmluva je aplikována jak před soudy obecnými, tak před soudy rozhodčími.

Charakter. Svou povahou jde o hmotněprávní sjednocenou úpravu. Jejím zdrojem je mezinárodní mnohostranná, otevřená smlouva. Otázkou způsobu aplikace – přímo jen mezi subjekty náležející ke smluvním státům, nebo na základě odkazu kolizní normy na právní řád smluvního státu – řeší článek 1. Obsahuje obě varianty. Pro ČR, resp. pro jednání před českými orgány, je rozhodující pouze varianta dle článku 1.1.a) – přímá aplikace tam, kde jde o kupní smlouvu uzavřenou mezi subjekty majícími místo podnikání na území smluvních států.

V souvislosti s aplikací Vídeňské úmluvy je nutné zmínit její článek 6 obsahující princip smluvní svobody. V souladu s ním je nejenom každé ustanovení úmluvy dispozitivní (jazykový výklad článku je nutné omezit na ustanovení regulující práva a povinnosti stran smlouvy, nikoli na ustanovení týkající se režimu úmluvy), ale úmluva jako celek má rovněž dispozitivní povahu. Lze ji tak vyloučit. Z judikatury je zřetelné, že vyloučení musí být výslovné. Situace, kdy si strany zvolí právo smluvního státu není zpravidla považována za vyloučení úmluvy, ale za ustanovení umožňující vyplnit mezery úpravy. Jiná je situace kolizní volby práva nesmluvního státu, bez výslovného vyloučení Vídeňské úmluvy. Zde se názory třísí a judikatura není zřetelná. Část literatury zastává názor, že se jedná o vyloučení Vídeňské úmluvy jako celku, část naopak hovoří jen o vyplnění mezer.⁴ V každém případě lze doporučit stranám, aby ve smlouvě uvedly jasnou formulaci toho, čeho chtějí dosáhnout. (Např. „*Tato smlouva se neřídí Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. Platnost, následky neplatnosti jakož i účinky se řídí...právem*“.)

Interpretace. Základní pravidla pro interpretaci úmluvy obsahuje článek 7 odst. 1. V souladu s ním tak má být přihlédnuto k **mezinárodní povaze, zachování jednoty unifikace a dobré víře.** V důsledku začlenění prvního požadavku je zřejmé, že úmluva má být interpretována autonomně, tj. nikoli pod vlivem interpretačních pravidel státu fóra. Pokud jde o metodu interpretace, existuje shoda, že základní meto-

dou je jazykový a gramatický výklad (s ohledem na onu skutečnost, že úmluva byla přijata v několika oficiálních jazykových verzích⁵). Pokud tento není schopen přinést uspokojivé řešení, následuje výklad účelový a nakonec historický, který bere do úvahy přípravu a přijímací práce.⁶ Otázka interpretace by si zasloužila samostatnou pozornost, na kterou zde není místo. Jak ukazuje analýza rozhodování soudů v námi sledované otázce, nelze v žádném případě hovořit o jednotné interpretaci. Samozřejmě, výsledkem je nejednotná aplikace této unifikované úpravy. Nicméně, cesty sjednocování stanovisek zde jsou na rozdíl od např. komunitárních aktů dány jen neformálními snahami akademických center a OSN.⁷

Aplikační test. V jiném svém článku jsme navrhli aplikační test, ze kterého je možné vycházet pro ověření toho, zda Vídeňská úmluva na konkrétní smlouvu dopadá či ne. Zde uvedeme jen krátké shrnutí závěrů. V detailech odkazujeme na dřívější stať.⁸ Úmluva je před českými soudy či rozhodci aplikována při dodržení následujících podmínek:

- Jedná se o smlouvu se znaky uvedenými v článcích 30 a 53. Současně smlouva, resp. obchod na základě ní realizovaný, nemá znaky uvedené v článku 2 a 3.
- Jedná se o mezinárodní kupní smlouvu. Mezinárodní prvek musí být znám. Je dán tehdy, kdy strany mají místo podnikání na území různých členských států (čl. 1.1.a) nebo norma mezinárodního práva soukromého odkazuje na smluvní stát (čl. 1.1.b).
- Strany nevyloučily aplikaci úmluvy (čl. 6).
- Jsou naplněny podmínky článků 90, 92, 93 a 94 (vztah k jiným mezinárodním smlouvám, neexistence teritoriální výhrad, časová působnost, atd.).

Aplikační přednost Vídeňské úmluvy je tak determinována předmětem úpravy a svou působností časovou, resp. teritoriální.

3. ZBOŽÍ S VADAMI A ROZHODUJÍCÍ OKAMŽIK

Nutnost realizace reklamačního procesu jako předpokladu pro uplatnění nároků dle článku 45 se týká

⁴ SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I., Commentary on The UN Convention on the International Sale of Goods, Oxford University Press, New York, 2005, s. 82 a násl.

⁵ Pro tento typ výkladu lze využít pouze textu v angličtině, francouzštině, ruštině, arabštině, španělštině a čínštině. A to přesto, že řada dalších překladů byla konzultována s experty OSN.

⁶ SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I., c. d. 4, s. 101 a násl.

⁷ K otázce interpretace v české literatuře např. TÝČ, V., in: ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V., Evropský justiční prostor v civilních otázkách, MÚ, Brno, 2003, s. 375 a násl.

⁸ ROZEHNALOVÁ, N., Aplikace unifikovaného hmotného práva upravujícího mezinárodní kupní smlouvu, Časopis pro právní vědu a praxi, 2003, č. 1, s. 22 a násl.

jen „vad zboží“. Nikoli vad plnění obecně. Ne zcela jasná pozice je u „vad dokumentů“. Část literatury se přiklání k využití analogie dle článku 39. Jiní autoři nepovažují za nutné pro uplatnění nároku realizovat reklamační režim. V takto ne zcela jednoznačné situaci je vždy vhodné oznámit zjištěnou vadu v dokumentaci dříve, než bude přistoupeno k uplatnění nároku.⁹

Vady zboží jsou vymezeny v článku 35. Základní požadavek na předmět dodávky je obsažen v odstavci prvním – prodávající musí dodat zboží odpovídající smlouvě. Za vady jsou považovány vady množství, vady v jakosti, vady v provedení a vady v balení či jiném požadavku týkajícím se balení, které vyžaduje smlouva. Plnění aliud spadá dle převažujících názorů do dosahu článku 35 (nikoli do dosahu článku 30 upravujícího povinnost dodat).¹⁰ V důsledku toho jde o dodání vadné, nikoli nedodání, resp. prodlení v dodání zboží. Je tak nutné i pro plnění aliud předpokládat dopad článků 38 a násl. Připomenout je ovšem vhodné článek 40, který právě v případě plnění aliud má silnou pozici.

Odstavec druhý se uplatní pro případy, kdy nebylo zboží dle odstavce prvního v určitém aspektu vůbec nebo dostatečně specifikováno. V tam taxativně vymezených případech je zboží považováno za bezvadné a odpovídající smlouvě. Na tento odstavec navazuje úprava v odstavci třetím. Ta obsahuje osvobozující okolnosti pro prodávajícího (neodpovídá za vady dle odstavce druhého, o kterých kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět).

Doba rozhodná pro existenci či neexistenci vady je dána v článku 36: okamžik přechodu nebezpečí (určený dohodou, obchodními zvyklostmi, obchodními termíny typu INCOTERMS nebo Vídeňskou úmlouvou v článku 67,68). Po uplynutí této doby odpovídá za vadu v případě, kdy je tato důsledkem porušení povinností prodávajícího, včetně porušení dohodnutých záruk.

4. ANALÝZA REKLAMAČNÍHO PROCESU

Propojení článků 38 a 39. Základ úpravy reklamačního procesu vad faktických představují články 38 a 39. Jen zřetelně jde o pravidla, která jsou jednotně interpretována. Rozdílná judikatura ukazuje na pravý opak.¹¹ Vídeňská úmluva sama nepracuje s pojmy „vada zjevná“ a „vada skrytá“. Zatímco z jazykového znění článku 39 lze dedukovat tyto dva typy vad, s rozlišováním obou typů vad běžně pracuje i literatu-

ra, není judikatura v rozlišování až tak jednoznačná. V čem spočívá problém? Článek 39 obsahuje dvě lhůty pro oznámení vad: **prvou**, vázící se počátkem svého běhu na okamžik, kdy byla vada objevena, nebo měla být objevena; **druhou**, počínající běžet okamžikem fyzického předání a končící uplynutím dvou let.

Vzhledem k nespornosti vazby článků 38 a 39 lze dovodit, že prvá lhůta se váže zejména na proces a povinnost aktivního působení (kontroly či jejího zajištění uvedených v čl. 38) kupujícího ve vazbě na vadu, která takto může či má být objevena. Druhá se váže na povahu vady, která způsobí, že se tato projeví později a není tak možné ji zjistit při procesu kontroly dle článku 38. Spolupůsobení kupujícího pro její objevení není nutné.

Vazba „postupu dle článku 38“ a „skutečnost objevení vady“ může způsobovat u konkrétního typu zboží a dodávky, jak ukazují některá rozhodnutí, problémy. Literatura poukazuje na to, že část judikatury předpokládá, že proces kontroly je procesem pokračujícím, a to až do vyčerpání doby, do které je projevení se vady právně relevantní (tj. uplynutí lhůty uvedené v článku 39 odst. 2). Jiná část naopak předpokládá, že proces dle článku 38 je jednorázovým procesem, který se vyčerpá provedením kontroly v době předvídané článkem 38, tj. v těsné vazbě na dodání.¹²

Výše uvedené rozdílné názory mají vliv na řadu otázek, o nichž budeme hovořit.

Proces reklamace vad zjištěných či zjistitelných při kontrole vázící se k dodávce (tj. vad zjevných) se rozpadá do dvou etap odlišených typem činností a dobou. V obou případech jde z pohledu Vídeňské úmluvy o procesy, v nichž působí aktivně kupující.

Kontrola zboží. Otázky, které zde přicházejí do úvahy lze krátce vymežit jako: **kdo, jak, kdy, kde.**

Kdo. Povinností kontroly zboží je zatížen kupující. Nejde o povinnost, jejímž nedodržením by vznikly prodávajícímu nároky dle článku 61 a násl. Tento typ povinnosti je vztažen k nárokům samotného kupujícího. Nepřímo ovlivňuje jeho možnost vznášet nároky vůči prodávajícímu dle článků 45 a násl. (dodatečné plnění, oprava, odstoupení, sleva z kupní ceny, náhrada škody). Je základem pro splnění oznamovací povinnosti (viz dále). Nepřímým ovlivněním rozumíme to, že nesplnění povinnosti kontroly či nedbalé splnění nezpůsobuje – jsou-li dodrženy náležitosti článku 39 – zánik práv kupujícího.

⁹ ENDERLEIN, F., MASKOW, D., *International Sales Law*, Oceana Publications, 1992, s. 120. HONNOLD, J., c.d. 2, s.280.

¹⁰ ENDERLEIN, F., MASKOW, D., c.d. 9, s. 117.

¹¹ Dnes existuje řada elektronických i tradičních databází. V této práci bylo využito databáze UNILEX (BONELL, M. J., UNILEX, NY, Transnational Publisher, 1995 včetně doplňků) a CLOUT (Case Law on UNCITRAL texts, <http://www.un.or.at/uncitral>). Doporučit lze rovněž databázi <http://www.cisg.law.pace.edu> včetně jejich národních odnoží. Česká databáze rozhodnutí neexistuje.

¹² ANDERSEN, C. B., *Reasonable Time in Article 39 (1) of the CISG – Is Article 39 (1) Truly a Uniform Provision?*, in <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/andersen.html>, s. 9.

Jak. Vídeňská úmluva nemá žádné specifické požadavky na způsob provedení kontroly. Zde je vhodné místo pro ujednání smluvní. Strany tak mohou:

- ponechat kontrolu na úvaze povinného bez jakéhokoli spolupůsobení osoby třetí či prodávajícího (což je i základní pozice Vídeňské úmluvy),
- dohodnout proces, při němž bude s **polupůsobit** prodávající,
- dohodnout proces realizovaný **třetí** osobou (např. specializovanou kontrolní společností). V tomto případě je nutné ve smlouvě samé dohodnout postavení této společnosti, použité metody, jaké vlastnosti budou přezkoumány, co bude výsledkem činnosti této společnosti a jakou pozici bude mít výsledek této činnosti v případě, kdy se strana rozhodne svůj nárok předložit soudu. Na mezinárodním trhu existuje řada společností. Často kombinují tento typ kontrolních služeb se službami speditérskými, pojišťovacími či dalšími. V případě mezinárodně renomovaných společností je existující písemný výsledek kontrolní činnosti považován za významný důkaz o stavu zboží i bez toho, že by takto bylo uvedeno v kupní smlouvě. Je ovšem skutečností, že tento případ využití renomovaných společností je zajímavý pro případy vládních zakázek či pro velké firmy a hodnotově zajímavé zakázky. V žádném případě nejsou vzhledem k finanční náročnosti zajímavé pro drobné kontrakty.¹³ Pokud není smluvně nic dohodnuto, je nutné vzít do úvahy při realizaci kontroly také praktiky zavedené mezi stranami a obchodní zvyklosti (čl. 9).

Kdy a kde. Úmluva nefixuje dobu provedení kontroly, ani nejzazší lhůtu, do níž má být kontrola provedena. Určení doby je propojeno (výslovně či nevýslovně) s určením místa (a navázáno na dobu oznámení). Kupující je povinen realizovat kontrolu:

- dle okolností v době co nejkratší (čl. 38 odst. 1). Významné je zde spojení dvou vyjádření – „v době co nejkratší“ a „dle okolností co nejkratší“. Toto spojení předpokládá interpretaci v závislosti na podmínkách konkrétní transakce.¹⁴ Ke zpoždění může dojít pouze tehdy, dojde-li k tomu v důsledku objektivních a obecných skutečností typu generální stávka.¹⁵
- je-li součástí přeprava zboží, potom může být kontrola posunuta na dobu po dojetí zboží do místa určení (čl. 38 odst. 2).

- pokud je zboží během přepravy směřováno do jiného místa určení, aniž měl kupující možnost si jej prohlédnout, přičemž prodávající věděl nebo měl vědět o takovéto změně, může být prohlídka odložena až do doby, kdy zboží dojde do nového místa určení (čl. 38 odst. 3).

Ustanovení přináší řadu otázek. Především, „kdy“ (z jiného pohledu „na kterém místě“) začíná plynout „doba dle okolností co nejkratší.“

Začátek běhu lhůty je vázán na povinnost dodat (viz článek 31 Vídeňské úmluvy). U podmínek typu *ex works* či *franco* závod prodávajícího, kdy smlouva nezahrnuje přepravu, začíná běžet předáním v závodě prodávajícího. Nicméně i zde bude záležet na řadě okolností typu možnost prohlídky jednotlivých kusů nebo jen možnost konstatování úplnosti dodávky apod. Naopak je tomu u podmínek DDP, DDU či *franco* závod kupujícího. Lišit se tak může místo kontroly, místo dodání a místo určení. Pokud jde o situaci, kdy např. není dodán návod či není realizována dohodnutá instruktáž, nezačíná dle komentářů ani běžet lhůta k prohlídce. V případě předčasných dodávek začíná doba běžet rovněž až od data sjednané dodávky.¹⁶ Dalším sporným momentem je určení délky doby, tj. interpretace termínu „doba dle okolností co nejkratší“. Z jazykového výkladu jednoznačně vyplývá flexibilita této doby podmíněná konkrétními okolnostmi transakce. Do úvahy je možné vzít řadu okolností typu druh zboží, druh balení, předpokládanou metodu či způsob kontroly a jejich náročnost či další, pro danou dodávku specifické okolnosti. Stěží lze například předpokládat, že bude kontrolován každý jednotlivý kus velkoobjemové dodávky. V rozhodnutích se tak objevují i zvážení toho, jak četná je vada a zda v daném případě by bylo možné alespoň při námtkové kontrole zjistit vady. Společným prvkem všech výkladů je nespornost závislosti doby na konkrétních podmínkách transakce. Nicméně se v rozhodnutích objevuje další zaznamenaný faktor, který znamená narušení jednoty interpretace. Je to fakt, že tendence ke zkracování či prodlužování doby se liší i v závislosti na národních soudech. Jak zaznělo i v jednom z níže uvedených rozhodnutí, zejména německé soudy jeví tendence ke zkracování doby.

Rozhodnutí 11 95 123/357 Obergericht des Kantons Luzern. V případě dodávky medicínského zařízení, které podléhalo dalšímu prodeji a jehož prohlídka proběhla deset dnů po dodání, bylo konstatováno, že doba je vzhledem k okolnostem případu dostačující. Rovněž oznámení cca jeden měsíc poté bylo shledáno za přiměřené. Soud zde

¹³ Jen námtkové lze poukázat na SGS Group zabývající se kontrolou a monitoringem ve spojení s obchodem a přepravou surovin, zemědělských produktů, ropy a ropných produktů, spotřebního zboží a průmyslového zařízení. Síť poboček je národně umístěna.

¹⁴ ENDERLEIN, F., MASKOW, D., c. d. 9, s. 117.

¹⁵ BIANCA, BONELL, M., *Commentary on the International Sales Law*, Giuffrè, Milano, 1987, s. 298.

¹⁶ SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I., c. d. 4, s. 455.

výslovně hodnotil mezinárodní judikaturu a poukázal na extrémní rozdíly mezi restriktivním německým přístupem a mnohem liberálnějším americkým a nizozemským přístupem. (Clout A/CN.9/SER.C/ABSTRACTS/14)

Rozhodnutí 22 O 107/93 Landgericht Hannover. Soud se zabýval otázkou povahy defektu obuvi a okamžiku, kdy měl být objeven. V daném případě bylo kupujícím šest měsíců po dodávce oznámeno, že dodaná obuv nemá vlastností vyžadovaných smlouvou. Soud rozhodl, že vada byla natolik zjevná, že ji mohl kupující snadno odhalit kontrolou realizovanou ihned po dodání. Rovněž obsah zprávy nebyl v daném případě dostačující. Kupující měl precizně popsat vadu. (UNILEX D.1993-25.1.)

Rozhodnutí 2 C 395/93 Amtsgericht Riedlingen. Doba 20 dnů, bez ohledu na to, že bylo období vánočních prázdnin, je u vad šunky nedostačující. Navíc vady byly lehce zjistitelné Kupující ji měl prohlédnout do tří dnů a do dalších tří dnů oznámit vady. (UNILEX D.1994-25)

Rozhodnutí 31 O 231/94 Landgericht Düsseldorf. Zde se jednalo o motory, které měly být nejprve namontovány a teprve potom spuštěny. Po spuštění se prokázala vada. Soud uvedl, že článek 38 je obvykle akademicky interpretován jako povinnost kupujícího přezkoumat kvalitu zboží během několika pracovních dnů. Tam, kde si musí nejprve kupující namontovat motory a pak je musí přezkoumat to vyžaduje více času. V daném případě ovšem lhůta čtyř měsíců po druhé dodávce byla nedostačující. Lhůta byla rozšířena i vzhledem k tomu, že po zjištění vady nedošlo k oznámení, ale namísto toho kupující odeslal motory nejprve na univerzitu k přezkoumání. (UNILEX D. 1994-16)

Objevily se i pokusy o základní vymezení doby, která by potom byla zkracována či rozšiřována v závislosti na existenci či neexistenci dalších okolností.¹⁷

Problematika smluv se zabudovanou přepravou zboží je upravena v odst. 2 – odsun na dobu dodání do místa určení. „Doba dle okolností co nejkratší“ je navázána na okamžik, kdy zboží dojde do místa určení. Zde je třeba upozornit na úskalí vztahu INCOTERMS a Vídeňské úmluvy. INCOTERMS v zásadě s místem určení nepracují. Pracují s místem dodání, které se může lišit od místa určení či s ním může splývat. To opět závisí na typu dodací podmínky. Liší se např. u podmínek FCA, FAS, FOB, CFR, CIF, CPT, CIP.

Odstavec 3 upravuje možnost dalšího posunu doby prohlídky vzhledem k přeměrování dodávky. I zde existuje riziko rozdílného vnímání podmínek, za jakých je možné využít této možnosti. Níže uvedený případ zohledňuje řadu souvisejících otázek.

Rozhodnutí 1 U 69/92 Oberlandesgericht Saarbrücken. V přijetí objednávky prodávající odkázal na své obchodní podmínky uvedené na zadní straně. Dle nich měla být reklamační učiněna do 8 dnů po dodání. Proávající měl vědomost o tom, že zboží bude dále dodáváno spotřebitelům. Po dodání zboží kupující odepřel zaplatit kupní cenu mimo jiné kvůli nedostatkům zboží, které byly postupně zjišťovány na základě reklamací spotřebitelů. Proávající podal návrh na zahájení řízení a žádal plnou úhradu kupní ceny. Tvrdil, že kupující nereklamoval v souladu s čl. 38 a 39. Zboží neprohlédl a reklamoval až po cca třech měsí-

cích. Kupující naopak tvrdil, že nebylo možné zboží zkontrolovat, neboť bylo zabaleno ve foliích. Dále dle čl. 38 odst. 3 bylo zboží osvobozeno od kontroly, protože bylo známo, že bude dále prodáváno třetím osobám. Dále poukázal na existenci zvyklosti, dle níž v tomto případě není nutné okamžité přezkoumání zboží.

Soud rozhodl, že kupující je povinen uhradit kupní cenu. Uvedl řadu důvodů. Mimo jiné poukázal na nenaplnění článku 38 odst. 1 (nedostatečná specifikace vad, neprovedení kontroly) a 39 odst. 1. Rovněž uvedl, že se nelze odvolávat na čl. 44, protože kupující nepředložil důkaz o existenci postačujícího omluvného důvodu.

Soud rovněž poukázal na to, že vady zboží byly opakovatelné a snadno odhalitelné. Nebylo tudíž nutné prohlížet všechny dveře, ale stačily jen vzorky. Tímto soud reagoval na námitku, že dveře byly ve foliích a vady byly těžko odhalitelné.

Soud odepřel aplikaci 38 odst. 3. Soud se domníval, že jde o situace bezprostředních následných obchodů. Nikoli o situaci, kdy je zboží ihned distribuováno dále nebo o případ, kdy je zboží skladováno ve vlastním skladu bez toho, že je známo kdy a komu bude dále expedováno.

Pokud šlo o konkrétní obchodní zvyklost, soud uvedl, že mu její existence nebyla prokázána. Současně uvedl, že se není možné na ni odvolávat, neboť existuje výslovné ustanovení o době reklamáce obsažené v obchodních podmínkách. Bez zdůvodnění ponechal soud otázku vztahu obchodních podmínek k článku 38 a 39. (UNILEX D.1993-2.1.)

Další rozhodnutí přísně požadovala, aby se pro naplnění podmínek odstavce 3 jednalo o případy, kdy zboží jde přímo od prodávajícího ke konečnému zákazníkovi bez skladování v prostorách prodávajícího, nebo se dokonce jednalo o zprostředkovatelský obchod. Jiná rozhodnutí neaplikovala tento článek, protože jen část zásilky odpovídala požadavkům odstavce 3.

Oznámení vady. Oznámení vad, které byly nebo měly být zjištěny postupem dle článku 38, upravuje odst. 1 článku 39. Krátce lze opět naše zájmové otázky uvést jako: **kdy, jak, s jakými důsledky.**

Kdy. Oznámení má být realizováno v „době přiměřené poté co zjistil nebo měl zjistit povahu vady“. Lhůta uvedená v článku 39 je podmíněna dobou uvedenou v článku 38. Interpretace termínu „doba přiměřená“ patří k zásadním interpretačním problémům Vídeňské úmluvy. Obecně lingvisticky obsahuje tento termín prvky subjektivní (míra je dána konkrétním případem a konkrétním očekáváním zúčastněných) i objektivní (přiměřenost musí být srovnána i s jinou množinou případů, jediné tak je zajištěn požadavek jednotného vnímání). Jde o typicky flexibilní termín naplňující se interpretačně až v konkrétním případě. C. B. Andersen ve své stati zabývající se touto problematikou analyzovala judikaturu soudů některých smluvních států a judikaturu některých rozhodčích soudů. V závěru své práce konstatovala spíše nejednotu v interpretaci, tendence v některých zemích interpretačně se přiklánět k pozici prodávajícího

¹⁷ ANDERSEN, C. B., c. d. 12, s. 8.

(Německo), jinde k pozici kupujícího (Francie). Uvedla rovněž určité faktory ovlivňující konstatování délky v konkrétním případě: dohoda stran (čl. 6), obchodní zvyklosti či praktiky (čl. 9), rychlost komunikace mezi stranami, typ nároku, který chce strana uplatnit jako následek porušení, povaha zboží, typ smlouvy.¹⁸

Jak. Obsah oznámení vymezuje český překlad termínem „povaha vad“. Tento překlad odpovídá anglické verzi („*nature of the lack of the conformity*“). Literatura uvádí, že obecná vyjádření typu „*zboží je vadné*“, „*zboží není v souladu se smlouvou*“, „*zboží je nižší kvality*“ jsou nedostačující. Pokud má zboží více vad, musí být uvedeny všechny. Opomenout není možné i další údaje, které vyplývají z jiných článků. Konkrétně v případě, kdy má zájem kupující o opravu zboží dle článku 45, musí být toto uvedeno již v oznámení.

Rozhodnutí 17 HKO 3726/89 Landgericht München. Oznámení obsahující termín „*poor workmanship and improper fitting of goods*“ je nedostačující. (UNILEX, D 1989-2)

Rozhodnutí 15/96 Z Kantonsgericht Nidwalden. Užití termínů jako „*wrong parts*“, „*full of breakages*“ nespecifikuje dostatečně povahu vad. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/18)

Rozhodnutí 1 U 703/97-143 Oberlandesgericht Saarbrücken. Uvedení vady jako „*miserable state of the flowers*“ není dostačujícím vymezením vady. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/26)

Zmínit je třeba v této souvislosti i článek 27 upravující v případě, kde se strany nedohodly jinak nebo ze zvyklostí či praktik nevyplývá něco jiného, přenosu oznámení a nesení rizika při přenosu. Pokud osoba zašle zprávu prostředky přiměřenými okolnostem, má právo se obsahu dovolávat, i když např. zpráva nedojde do místa určení nebo dojde opožděně apod.

S jakými důsledky. Již na jiném místě jsme hořili o tom, že v případě vad zboží je povinnost oznámit vadu propojena na ztrátu nároků dle článku 45. Samozřejmě za podmínky, že není aplikován článek 40 nebo článek 44 (viz dále).

Pro případ vad, které nelze zjistit postupem uvedeným v článku 38 (obvykle uváděných jako vady skryté) a současně i jako nejzazší lhůtu pro oznámení vady (nejde-li o situace kryté zárukou) obsahuje článek 39 odstavec 2.¹⁹

- počátek běhu lhůty (skutečné předání zboží, nikoli např. předání cenných papírů. Totéž pla-

tí pro předání zboží prvému přepravci tam, kde smlouva obsahuje přepravu.).

- konec běhu lhůty (dva roky od okamžiku skutečného předání zboží).²⁰
- povahu lhůty (jedná se o lhůtu prekluzivní, soudce k ní přihlíží ex officio. Lhůta nemůže být přerušena ani zastavena.)

V souladu s již zmíněným článkem 27 musí být oznámení odesláno tak, aby při normálním fungování přepravy bylo doručeno prodávajícímu ve výše uvedené lhůtě. Uvedená dvouletá lhůta se váže také na zmírnění následků neoznámení dle článku 44 (viz dále). Jde o nejzazší termín pro prominutí neoznámení. Důsledkem nesplnění povinnosti oznámit ve výše uvedené lhůtě je zánik nároků dle článku 45. Zánik není možné ztotožnit s promlčením nároku u soudu. Na tuto problematiku dopadá buďto Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží nebo národní právní řád.

Obsahem oznámení je popis vady. Smyslem ustanovení je zajistit, aby prodávající byl schopen porozumět tomu, v čem vidí kupující vadu a byl schopen přijmout adekvátní opatření na zjištění a eventuální další kroky. Nestačí oznámení typu „*zboží není v pořádku*“, „*zboží je vadné*“. Pokud jde o formu, nemá úmluva žádné specifické požadavky.

Záruka. Vztah záruky a odpovědnosti za vady na základě ustanovení úmluvy může být v konkrétním případě různě interpretován. Nelze tak absolutizovat tvrzení, že pokud si strany dohodnou záruku, neuplatní se článek 39 odst. 2. V konkrétním případě je důležité znění záruky. Respektive, zda se jedná o záruku vylučující uplatnění článku 39 odst. 2 nebo jen o změnu některých otázek obsažených v článku 39 odst. 2. Výklad bude činěn z pohledu článku 8.

5. VÝZNAM ČLÁNKU 40 A 44

Několikrát v textu byl zmíněn význam článků 40 a 44, které obsahují zmírnění přísnosti v následcích při nedodržení reklamačního procesu. Co je podstatou tohoto zmírnění? Za normálních okolností v případech, kdy nedodrží kupující reklamační proces, ztrácí nároky dle článku 45 a násl. Ne však za podmínek, daných článkem 44 (omluvitelnost toho, proč nereklamoval, a omezení nároků jen na některé) a článkem 40 (za-

¹⁸ ANDERSEN, C. B., c. d. 12.

¹⁹ Viz rozhodnutí 8 U 1667/97 Oberlandesgericht Jena, 1998.

Český prodávající nárokoval kupní cenu za dodávku ryb. Německý kupující odmítl platit, neboť ryby byly infikovány. Vznel proti návrh na náhradu škody, protože jeho vlastní ryby byly zásilkou infikovány. Soud konstatoval, že kupující neprovedl včas kontrolu dle článku 38. Soud odmítl argument, že se jednalo o skrytou vadu. Dle názoru soudu měl prohlídku zařadit v době dle okolností co nejkratší. Rovněž soud konstatoval, že se kupující neměl spoléhat na certifikát vydaný veterinářem pro vývoz zboží. Rovněž konstatoval, že oznámení následující čtyři týdny poté, co byla vada objevena je nedostačující. Dostačující by byla doba 8 dnů. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/26).

²⁰ Vídeňská úmluva neupravuje počítání běhu lhůt. Pokud nebude možné tuto mezeru vyplnit na základě obecných zásad, či za pomoci praktik zavedených mezi stranami nebo obchodních zvyklostí, bude nutné se obrátit na národní právní řád.

chování nároků tam, kde prodávající o vadě věděl či nemohl nevědět a neinformoval kupujícího).

Článek 40. Proávající se nemůže dovolávat nedodržení reklamačního postupu na straně kupujícího, pokud o vadě věděl nebo nemohl nevědět, a tuto skutečnost nesdělil kupujícímu. Interpretací termíny přináší především termín „nemohl nevědět“ (tedy „měl vědět“ a bylo jeho chybou, že nevěděl). Důkazní břemeno nese kupující. Zajímavé poznatky přináší judikatura.

Rozhodnutí 7 HO 78/95 Landgericht Trier. Víno obsahovalo 9% vody a bylo následně zničeno příslušnými orgány státu. Náklady zničení nesl kupující. Své nároky započítal proti nároku prodávajícího, který se domáhal zaplacení kupní ceny. Dle rozhodnutí soudu, kupující neztratil svůj nárok na náhradu škody, i když zboží nekontroloval postupem dle článku 38 na neexistenci vody. V daném případě si totiž prodávající musel být vědom nedostatků. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/12)

Rozhodnutí 900336 Rechtbank Roermond, Netherlands. Kupující oznámil v krátké době po dodávce vadu zboží (sýr). Nicméně neoznámil povahu vady, tzn. že sýr je zamořen (infested). V rozhodnutí zaznělo, že kupující musí prokázat, že prodávající věděl nebo nemohl nevědět to, že sýr byl zamořen v době, kdy byl zmrazen (čl. 40). Pokud bude schopen toto prokázat, má nárok na požadovanou slevu z kupní ceny. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/7)

Rozhodnutí Oberlandesgericht München 7 U 4427/97. Aplikace článku 39 odst. 1 není vyloučena aplikací článku 40 tam, kde by prodávající přehlédnul zjevné defekty, které by mohly být odhaleny při běžné prohlídce. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/20)

Rozhodnutí Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, 5. 6. 1998. V rozhodčím nálezů zaznělo, že článek 40 se aplikuje dle většiny senátů tam, kde prodávající vědomě ignoruje skutečnosti, které byly zřetelné směrem k nesouladu dodaného zboží s požadovaným. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/21)

Článek 44. Další zmírnění přináší článek 44. Z námi sledovaných ustanovení dopadá jen na článek 39 odst. 1 (neoznámení vady v přiměřené době poté, co byla nebo měla být zjištěna). Nedopadá tedy na situace dle odstavce druhého, tedy situace po uplynutí dvouleté lhůty. Co je podstatou zmírnění? V případech, kdy kupující z omluvitelných důvodů (reasonable reason) nezaslal oznámení, zůstává mu zachován nárok na snížení kupní ceny a nárok na náhradu škody s výjimkou ušlého zisku.

Centrem diskusí zde samozřejmě je otázka toho, co to je omluvitelný důvod. Představit si lze snad situaci připodobňující se okolnostem vyšší moci (přírodní katastrofy, generální stávky apod.), vyloučit však nelze ani okolnosti subjektivní povahy typu nemoc, špatné chování právního zástupce, který již stranu nezastupuje

je apod. Anebo jak ukazuje jedno z rozhodnutí i vlastní pozici obchodníka. Samozřejmě také bude záviset na délce zmeškání.²¹

Rozhodnutí Oberlandesgericht Koblenz 2 U 580/96. Situace, kdy uvádí prodávající, že nemohl přezkoušet zboží, protože příslušné zařízení bylo v rekonstrukci, není omluvitelným důvodem dle článku 44. (Clout A/CN9/SER.C/ABSTRACTS/26)

Rozhodnutí Oberlandesgericht München 7 U 3758/94. Při rozhodování o použití článku 44 soud zvážil i povahu podnikání kupujícího, které vyžaduje rychlé rozhodování a promptní jednání. Pokud se vezmou do úvahy relevantní okolnosti, je snazší prominout lhůtu k oznámení vad obchodníkovi, který má menší zkušenosti s mezinárodním obchodem, než profesionálovi.

6. DOPORUČENÍ PRO FORMULAČNÍ PRAXI²²

Na základě výše uvedeného lze konstatovat:

- konstrukce článků 38 a 39 umožňuje rozdílnou interpretaci,
- termíny užívané v článku 38 a 39 jsou vysoce flexibilní. Jejich výklad závisí na konkrétních okolnostech případu. Realitou je rovněž ovlivnění soudů národní legislativou či judikaturou. Nelze vyloučit ani uplatnění praktik a obchodních zvyklostí,
- dotčená ustanovení úmluvy mají dispozitivní povahu. Lze se od nich odchýlit, příp. s nimi lze pracovat a přetvářet je tak, aby odpovídaly konkrétní transakci,
- i přes požadavky na jednotnou interpretaci v článku 7 odst. 1, neexistuje mechanismus pro prosazení požadavku jednotné interpretace.

Stranám lze doporučit, aby v konkrétních známých podmínkách obchodní transakce smluvně upravily problematiku vytýkání vad. Minimálně je vhodné smluvně upravit ustanovení o kontrole zboží a o oznámení vad.

Pokud jde o ustanovení o kontrole zboží, je vhodné:

- zpřesnit okamžik, kdy má být provedena kontrola zboží,
- kdo, resp. za přítomnosti koho má být provedena kontrola,
- způsob kontroly, jak má být provedena a jaké vady mají být uplatněnými postupy zjištěny,

²¹ SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I., c. d. 4, s. 514.

²² Doporučení pro kontraktární praxi lze nalézt i na stránkách <http://cisgw31aw.pace.edu/cisg/contracts.html> pod názvem „Guide for Managers and Counsels“.

4. právní účinky neprovedení kontroly či neprovedení kontroly dohodnutým způsobem,
5. důkaz o kontrole (certifikát, zápis).

Pokud jde o ustanovení týkající se povinnosti oznámit vadu či povahu vady:

1. v závislosti na regulované transakci uvést kalendářně počet dní, do nichž má být vada oznámena,
2. upravit formu oznámení,
3. v závislosti na typu zboží je vhodné také „pracovat“ s koncem lhůty.